

lyder analysen, at hun gjorde det, fordi hun nød at opleve forældrene nyde hendes nydelse ("den andens begær"). Men er vi sikre på, at biologien ikke var den væsentligste årsag til ønsket?

Sådan kunne man fortsætte med kritiske spørgsmål, og det skal vi fortsætte med, står det til Slavoj Žižek. Vor tids katastrofe er, at der er lukket ned for kritik og alternativ tænkning, altså den offentlige brug af fornuften. Opfordringen lyder: studér (først og fremmest *Den nyttige idiot*) og tænk!

Andreas Wichmann Malmose og Martin Hvashøj Steffensen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Mogens Herman Hansen, *Hvad er en stat?*, København: Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, 2014, 152 p., kr. 150,00.

Forfatteren til denne bog er uddannet klassisk filolog og er internationalt anerkendt som en af de førende eksperter i Athens demokrati og andre bystatskulturer. For politologer er han særlig interessant, fordi han de senere år har skrevet bøger om demokrati, således *Demokrati som styreform og som ideologi* (2010) (anmeldt i *Politica*, nr. 2, 2011) og *Demokratiets historie fra oldtid til nutid* (2012). I bogen der her anmeldes, rejser han det spørgsmål, som alle, der er uddannet i eller er i gang med at uddanne sig i politologi/statskundskab, må være optaget af at få klart svar på.

Bogen rummer langt mere end en enkelt besvarelse af det rejste spørgsmål. Den indledes således med et kapitel, der handler om statsbegrebet i de forskellige samfundsvidenskaber, og det vises, at svaret på spørgsmålet "hvad er en stat?" i høj grad afhænger af, hvem man spørger. Derefter følger kapitler om ordet stats etymologi, det folkeretlige statsbegreb, staten som en abstrakt permanent magt, Max Webers statsbegreb, statsbegrebet i den vestlige verden, nationalstaten, retsstaten, globaliseringens betydning for staten, staten i historisk perspektiv, forskellige statstyper og en sammenligning af centrale forståelser af staten. Systematikken i denne rækkefølge er dog ikke helt indlysende.

Det gennemgående tema i bogen er en redegørelse for og sammenligning af juristernes folkeretlige og Max Webers sociologiske statsbegreber. Det folkeretlige statsbegreb er baseret på, at en stat som juridisk person har tre komponenter: et statsterritorium, et statsfolk og en statsmagt. Abstrakt forstået er staten den statsmagt, der gennem et system af politiske institutioner suverænt har retten og magten til at fastsætte og håndhæve retsordenen over for den

befolkning, der bebor et givet territorium. Dertil kommer et fjerde kriterium, idet staten er én blandt alle verdens principielt ligestillede stater, der tilsammen udgør det, man kalder ”det internationale samfund” (p. 21).

Karakteristisk for forfatterens lærde tilgang til stoffet præsenteres Max Webers statsbegreb på tysk. Staten er for Weber det menneskelige fællesskab, som inden for et bestemt område med held hævder monopol på legitim fysisk voldsanvendelse. Mens denne definition betoner statsmagten og statsterritoriet, omtaler den ikke statsfolket. I andre sammenhænge definerer Weber dog også staten som et voldsbaseret herredømme udøvet af mennesker over mennesker, så hans definition bygger altså også til en vis grad på de omtalte tre komponenter (pp. 41-42). Derimod indgår suveræniteten ikke i Webers statsbegreb. For ham er det magthaveren, der er kernen i statsbegrebet, og denne magthaver kan være en enkeltperson eller en gruppe af personer, men altså ikke som i det folkeretlige statsbegreb en abstrakt statsmagt, der er hævet over de personer, der forvalter den.

Disse to statsbegreber supplerer forfatteren med et tredje, nemlig statsbegrebet som det bruges i den vestlige verden i vore dage. Mens de to førstnævnte begreber er fremherskende i universitetsverdenen og tilstræber den størst mulige værdifrihed, er det tredje begreb normativt og værdiladet. Det udpeger nationalstaten, den demokratiske stat og retsstaten som vigtige sider af, hvad en stat bør være. Disse normative træk udfordres på forskellig måde i vore dage. Mens globaliseringen betyder, at nationalstaterne mister magt og indflydelse, spores der i voksende omfang en modsætning mellem parlament og regering på den ene side og domstolene på den anden side. Som et eksempel på forfatterens præcise analyser kan hans konklusion om konflikten mellem demokratiet og retsstaten citeres. Denne konflikt er

i princippet en konflikt mellem en styreform baseret på valg og en styreform baseret på love, men er i virkeligheden en konflikt om, hvilke personer, der skal styre staten. Demokratiet foregiver at være en stat styret af folket, men er i virkeligheden en stat styret af de valgte politikere. Retsstaten foregiver at være en stat, der styres af love, men er i virkeligheden en stat styret af juristerne. Retsstaten kan jo ikke være rent lovstyre. Der skal nu engang mennesker til at give loven, til at iværksætte den og til at fortolke den (p. 69).

Bogen afsluttes med Mogens Herman Hansens eget bud på en statsdefinition. Den kombinerer Max Webers og folkerettens statsbegreber, idet han i videst muligt omfang søger at undgå de normative elementer, der indgår i det fremherskende statsbegreb i de vestlige lande (p. 103):

Som abstraktion er staten en juridisk person, hvis ledelse handler ”på statens vegne”. Konkret forstået er staten indadtil et system af politiske institutioner, der besidder det legitime monopol på med vold som yderste sanktionsmiddel at fastsætte og håndhæve retsordenen inden for statsterritoriet over for statsfolket. Udadtil interagerer staten med andre principielt ligestillede stater, samt med internationale politiske organisationer, som staten er medlem af, samt andre, som den skal forholde sig til.

Udover den gennemgående analyse af de forskellige statsbegreber rummer bogen som omtalt også andre emner, som forekommer mere eller mindre relevante for det gennemgående tema. Interessant og relevant er et kapitel om statens suverænitet og specielt pointen om suverænitetsbegrebets gradvise opløsning, eller snarere mindre empiriske anvendelighed. Efter en idéhistorisk gennemgang fokuseres på folkesuveræniteten, og der argumenteres for, at dette begreb ikke er entydigt, fordi det anvendes forskelligt, når der tales om direkte og repræsentativt demokrati. Der peges videre på, hvordan de valgte opgaver i repræsentative demokratier faktisk ikke er suveræne, fordi de skal holde sig inden for grundlovens rammer, fordi de skal respektere menneskerettigheder, og fordi de afgiver kompetence til internationale organisationer. Og man kunne vel tilføje, at også markedskræfterne og specielt de internationale finansmarkeder begrænser suveræniteten. Mindre relevant forekommer kapitler om staten i historisk perspektiv, hvor forfatteren fortæller sig i redegørelser for Webers analyse af bydannelse og Michael Manns skelen mellem despotisk og infrastrukturel magt, og et ret overfladisk kapitel om forskellige statstyper.

Bogen er særdeles velskrevet, og fremstillingen er dokumenteret utroligt detaljeret i ikke mindre end 684 noter. Her er meget at lære for politologer. Forfatteren er indbegrebet af en lærd videnskabsmand med et omfattende litteraturkendskab og stort overblik. For mindre fremragende skribenter kan det være en trøst, at selv Mogens Herman Hansen kan lave småfejl, som når han ikke kan blive enig med sig selv, om der er 193 eller 194 stater i verden (pp. 27, 56, 73 og 92), når ordet ”anarki” bruges som betegnelse for sammenbrud og kaos i stedet for om en interessant politisk ideologi (p. 101), og når det socialistiske overgangssamfund glemmes i omtalen af den marxistiske statsteori (p. 100). Egentlig er det urimeligt at nævne den slags småting om en bog, der varmt kan anbefales for alle, der søger kundskab om staten.

Palle Svensson
Institut for Statskundskab
Aarhus Univesitet